

Gyógyszerészet

A MAGYAR GYÓGYSZERÉSZETI TÁRSASÁG LAPJA

Felölős szerkesztő: DR. BRANTNER ANTAL

Szerkesztők:

DR. BENKŐ GYÖRGY, CSAPÓ ZOLTÁN, DR. KOVÁCS LÁSZLÓ és DR. VINCZE ZOLTÁN

26. évfolyam

Technikai szerkesztő: LÁNG MIKLÓS

március

3. SZÁM

Országos Gyógyszerészeti Intézet
KÖNYVTÁRA

Gyógyszerészet 26. 81—84. 1982.

A haladás útján

Innováció a gyógyszerészetben

DR. NIKOLICS KÁROLY

A szerző kapcsolódik a napjainkban sűrűn emlegetett „innováció” (megújulás) gondolatához. A gyógyszerésztársak szemszögéből elemzi azokat az elgondolásokat, amelyek a hálózati munka, a szakmai irányítás, az oktatás terén erőteljesebb fejlődést biztosíthatnak.

*

Az utóbbi időben gyakran találkozunk az „innováció” kifejezés használatával. Így különböző közlemények szerint a tudományos-technikai haladást, az ipar fejlődését az innovációs tevékenység váltja ki.

A Magyar Tudományos Akadémia Értesítője: a Magyar Tudomány 1981. évi 4. számát az innováció gondolatának, több oldalú megvilágításának szentelte „Társadalmi innováció — innovatív társadalom” címmel [1].

Maga a kifejezés: innováció — lényegében megújulást, megújítást jelent. Magában foglalja a gazdasági, kulturális és tágabb értelemben vett társadalmi innovációt is.

Ezen gondolatkörhöz szorosan kapcsolódik az MTA 1981. évi közgyűlésének több előadása, köztük elsősorban Vámos Tibor „Hazánk és a műszaki haladás” címmel megtartott központi előadása [2].

Tudományos életünk irányító szervét foglalkoztató gondolatok tükrében érdemes megvizsgálnunk, hogy a gyógyszerészet mennyiben újul meg a jelen igények és lehetőségek mellett, mennyiben tart lépést az általános haladással.

Tulajdonképpen ez a cél vezette a Magyar Gyógyszerészeti Társaság két szakmapolitikai vitafórumának résztvevőit, kik keresték a következő évtizedek fejlődési irányát, koncepcióját [3, 4].

A gyógyszerészet területén különböző elképzelések vannak, mind a gyógyszerellátás szervezeti felépítését, célját, végrehajtását illetően, mind a szakemberek oktatására nézve. De a vitafórumokon különböző kérdésekben egységes koncepció kezd kialakulni.

Lássuk most azokat a feladatokat, melyek előrehaladást, megújulást jelenthetnek a gyógyszerészet területén. A témát elsősorban a gyógyszer-

ellátás legszélesebb területe: a *gyógyszertárak szemszögéből* kívánom megvilágítani. Természetesen ide tartozik az oktatás, továbbképzés problematikája is. Nem kívánok ezúttal a gyár- és nagykereskedelemből és külkereskedelemből problémáiról szólni, bár ezek fejlődése is szorosan összefügg a gyógyszerészet általános színvonalával, befolyásuk bizonyos fokig kölcsönös.

1. A fejlődés néhány általános szempontja

A gyógyszerészet hazai fejlődésének irányításához figyelemmel kell kísérnünk mind a szakma nemzetközi tendenciáit, mind az itthoni lehetőségeket. A gyógyszerészet új utakat keres és a hazai tendencia is kezd kialakulni. A Schulek Elemér által több, mint három évtizede megfogalmazott „gyógyszertárszakértő”, ill. a mai megfogalmazásban „informátor a beteg és az orvos felé” realizálása folyamatban van [5]. De még sok teendőnk van hátra, amivel a szép elgondolások széles körben megvalósulhatnak. Helyes volt a kiképzésnek biológiai irányba való fejlesztése, ugyanakkor nem kamatoztatjuk kellően kémiai, fizikai ismereteinket az egészségügyben.

A pálya fejlődésének záloga, hogy mennyiben illeszkedik be egy széles körű társadalmi fejlődésbe, mennyiben bizonyítja hasznosságát. Ennek érdekében egyfelől *alkalmas vezetők*, másfelől széles körű *szakmai összefogás* szükséges. Ebben a társadalmi szervezetekre vár nagy feladat.

Vámos Tibor előadása [2] is foglalkozott a vezetők kiválasztásának jelentőségével: „A felső vezetők rendszerint saját arcképükre igyekeznek tovább választani lefelé. Vállalkozó szellemű, művelt, nyelveket tudó, kreatív vezetőkre van szükség. Nagy felelősséget viselnek azok, akik az ipar és a műszaki fejlesztés irányító gárdáját kiválasztják” — írja.

Ezzel szorosan összefügg az a kérdés is, hogy tudunk-e alkalmas személyeket találni, ill. nevelni, akik a különböző társadalmi és tudományos szervezetekben megfelelően képviselik a pálya érdekeit, ugyanakkor koordinálják az általános tudományos-technikai fejlődéssel. Ehhez pedig

a különböző területeken működő vezetők aktív, áldozatos munkája, gyakori eszmecseréje, hasznos koncepció kialakítása szükséges.

A vezetők mellett az országban, különböző munkahelyeken dolgozók felelőssége is nagy. Kellő általános műveltséggel rendelkező, széles látókörű „közkatondk” vihetik csak tovább azokat a tendenciákat, melyek országosan elindulnak. Ahhoz, hogy akármelyik gyógyszerész tekintélyt biztosítson saját magának és a pályának, állandóan művelnie kell önmagát, ugyanakkor biztosítania megfelelő utánpótlás nevelését.

A gyógyszerészi pálya kifelé kívéssé ismert. Általában csak az officinában zajló munkát látja a kívülálló. Bár sajnálatosan a szakmában, de nem gyógyszerertárban dolgozók sem mind ismerik azokat a lehetőségeket, szépségeket, melyek egy gyógyszerertár színvonalas, sokrétű, tudományos tevékenységét biztosíthatják.

Döntő kérdés, hogy a pályát vonzóvá tudjuk-e tenni. Ez sokoldalú probléma. Nemesak anyagi kérdés, hanem biztosítani kell a fiatalok szellemi kielégítését, beilleszkedését a kollektívákba, a társadalomba. Ez nagy felelősséget ró a különböző szinten működő vezetőkre.

Lássuk most a gyógyszerellátás egyes lépcsőfokait — alulról felfelé — s vizsgáljunk meg néhány szempontot, melyek a fejlődést szolgálhatják.

2. A gyógyszerertár

Mind a közforgalmú, mind az intézeti gyógyszerertárak tevékenységét döntően befolyásolja, hogy miként tudja a gyógyszerész ismereteit korszerű szinten tartani s a beteg, ill. az orvos számára átadni. Az *információs centrumok* kellő szakirodalmmal való ellátása, a rendszeres továbbképzés, a szakgyógyszerészi cím elnyerése szolgálhat biztos alapjául annak a tekintélynek a megszerzéséhez, amely a pálya elismeréséhez szükséges. Ez pedig az egyén és a közösség szempontjából döntő jelentőségű.

2.1. Közforgalmú gyógyszerertárak

A gyógyszerész a jelen körülmények között is sokrétű feladatot talál a gyógyszerertárban.

A betegkapcsolat néhány kérdését már korábban vázoltuk [6]. A *betegcentrikus gyógyszerellátás* fontos területe még az *öngyógyítás* helyes mederbe terelése. Kellő gyakorlat, tapasztalat szükséges ahhoz, hogy a betegek panaszaira elsősegély formájában gyógyszerert adjunk vagy orvoshoz irányítsuk. Ugyanakkor a több orvos által felírt vagy többször ismételt készítmények közötti eligazodásban kell segítséget nyújtanunk és gyakran fékezniük a túlzott gyógyszerfogyasztást. A türelmes, kellő tájékoztatást nyújtó betegkapcsolat kialakítása érdekében kellő nevelést kell nyújtaniuk a pályakezdeők számára. Természetesen mindezek mellett lényeges a gyógyszerbiztonság szempontjainak szem előtt tartása.

A közforgalmú gyógyszerertárakban is lényeges a helyes *orvoskapcsolat* kialakítása. A gyógyszerismertető munkatársak hasznos működésén kívül egyes gyógyszerertáraknak, orvosai számára tartott, időnkénti információi — akár egyéni, akár

csoporthoz formában — biztosíthatják a beteg korszerű, gördülékeny gyógyszerellátását.

A szakmának nemcsak belső problémája a gyógyszerertárak *árusítási* körének alakulása. Külföldi tapasztalatok tanúsítják, hogy pl. a gyógyszerkozmetikumok területe mennyire a gyógyszerész szakértelmét igényli. Másik a drogok, teakeverékek részbeni visszanyerése, amiről szaklapunk hasábjain több hasznos közlemény jelent meg. A beteg érdeke, hogy a gyógyszer maradjon az ehhez értő gyógyszerész kezében. Ehhez kapcsolódik az a fontos kérdés is, hogy a gyógyszerész a magisztrális receptúra lehetőségeit — mint a terápia fontos eszközét — mennyire teszi magáévá [7].

Szervezési és személyzeti problémát jelent a *munkaerők helyes beosztása*. A gyógyszerész—asszisztens arányszáma, munkaköre terén még ma sem alakult ki teljesen egységes álláspont. Mindkét szakképzett rétegnek megvan a fontos szerepe a gyógyszerertárban, és csupán gördülékeny együttműködésük biztosíthatja az optimális gyógyszerellátást. A napi munka ellátása egyre inkább igényli a gyógyszerügyi és gyógyszerellátási, gyógyszerhatástani, technológus szakgyógyszerészek működését. Ugyanakkor az asszisztensek, szakasszisztensek a maguk területén hasznos tevékenységet folytathatnak. Viszont nem lenne helyes az asszisztensek számát túlzottan bővíteni. Ez többek közt a munkafegyelem rovására is menne.

Nagy felelősséget ró a gyógyszerertárakra a termelési gyakorlatokon levő, majd pályakezdő *fiatalok nevelése*. Nyújtsunk számukra sokrétű lehetőséget színes, tudományos feladatok végzésére. Vonjuk be őket a társadalmi szervezetek munkájába, foglalkoztassuk őket az egészségnevelés terén stb. Az oktató gyógyszerertárak kiválasztásában a tárgyi feltételeknél is fontosabb a személyi feltételek biztosítása. A nevelésben pedig lényeges szempont a példamutatás!

2.2. Intézeti gyógyszerertárak

Speciális feladatok adódnak az intézeti gyógyszerertárakban, amelyeknek színvonala az utóbbi évtizedekben — örvendetesen — jelentősen nőtt.

A világszerte elterjedő „klinikai gyógyszerészet” hazai esirái kezdenek megmutatkozni. Ennek kifejlődéséhez a már említett szempontok érvényesülése szükséges.

Az egyes gyógyintézetekben létesítendő farmakológus tanácsadó státus még csak itt-ott mutatkozik. De az intézeti gyógyszerészek kapcsolata az orvosokkal már széles körben komoly eredményeket hozott. Az orvosi értekezletek mellett hasznos együttműködés kezd kialakulni különböző osztályok terápiás, vényírási kérdéseinek megbeszélése terén. Kapcsolatok mutatkoznak az intézeti laboratóriumok munkájával is. Emellett lényeges, hogy az intézeti gyógyszerész állandóan irányítsa, ellenőrizze az ápolószemélyzetnek a gyógyszerosztással kapcsolatos tevékenységét és számukra is időnként ezzel kapcsolatos információt biztosítson.

3. A gyógyszerellátás területi irányítása

A fővárosi, ill. megyei tanácsok decentralizált és nagyrészt önálló hatásköre számos előnyt biz-

tosított a gyógyszerellátás terén. Ugyanakkor nem tudott kialakulni egységes szakmai színvonal az egyes gyógyszerügyi központok között. Ez különböző területeken megmutatkozik, bár az országos szervek elvi síkon — sok szempontból — helyes irányítást adnak.

A vállalati formában történő működés jelen helyzetünkben az optimális. Ugyanakkor nem vitás, hogy emiatt bizonyos pénzügyi szempontok dominálnak. Természetesen általában ügyelnek arra, hogy ezek ne menjenek a szakmai színvonal rovására.

Fontos kérdés, hogy a gyógyszerügyi központok miként töltik be szerepüket az országos irányítás és a hálózat összekötőjeként. Konkrétan arra gondolok, hogy a hálózat tapasztalatait, nehézségeit kellően tolmácsolják-e a felettes szerveknek.

Ugyanakkor megfelelően informálják-e a gyógyszerházakat az országos és területi irányítás szempontjairól, így értekezleteken elhangzottakról, természetesen a lehetőségek keretein belül. De ez utóbbi szempont épp a kollégák látókörének szélesítése szempontjából lényeges.

A jó emberi kapcsolatok kialakítása nemcsak egyes kollektívákon belül lényeges, hanem a felettes szervek és beosztottak között is. Egymás munkájának megismerése, értékelése nyújthat csak jó együttműködést.

4. A gyógyszerellátás országos irányítása

Országos irányítónk az Egészségügyi Minisztérium illetékes Osztálya, ill. az Országos Gyógyszerészeti Intézet. Állandó kapcsolatot tartanak fenn a területi irányító szervekkel, ugyanakkor a hálózattal is.

Néhány gondolatot vetek fel a hálózat szemszögéből, melyek nyilván ismertek az országos szervek előtt, de a velük való foglalkozás nyilván a fejlődést szolgálja.

A hálózatfejlesztés, új gyógyszerházak létesítése terén komoly eredményeket értünk el az elmúlt évtizedekben. Korszerű, esztétikus gyógyszerházak létesültek. Ugyanakkor a beteg szempontjából felmerül a kérdés, hogy helyes-e elsősorban nagy méretű gyógyszerházakat létesíteni, ahol csakis többszöri sorbanállással jut a beteg gyógyszeréhez? A hálózatfejlesztés egyik fő szempontja a gyógyszerbiztonság, másik a beteggel való kapcsolat biztosítása. Szakmai, tudományos szempontból pedig lényeges kellő alapterület biztosítása kisebb laboratóriumi, kísérletes munkák elvégzésére, kis könyvtár kialakítására. Mindezen tényezők szükségessé teszik a hálózatfejlesztési szempontok felülvizsgálatát.

Már többször felmerült az a gondolat, hogy decentralizált tudományos centrumok vigyék előre a pálya tudományos problémáit, patronáljanak más megyéket. Ez tulajdonképpen a továbbképzés és szakosítás terén bizonyos fokig kialakult. De az országos irányításnak meg kell vizsgálnia, hogy az egyes megyék rendelkeznek-e megfelelő szakmai vezetőkkel, mennyiben biztosítottak a feladatok komoly, széles körű tudományos tevékenység végzésére.

Szervezési kérdés a *regionális feladatok* ellátásában mutatkozó különbség. A mintegy negyedszázada működő decentralizálás formáit érdemes lenne tanulmányozni. Ma is megfelelnek-e jelen követelményeinknek és adottságainknak?

Látszólag elenyésző probléma a gyógyszerügyi munka *ügyvittele*. Más szakterületekhez hasonlóan várjuk illetékesek kezdeményezését a túltengő adminisztráció csökkentése érdekében. Feleslegesen terhelik meg sokszor szakképzett munkaerőink idejét.

A gyógyszerellátás szerves része az egészségügyi egységének. Mégis — nemegyszer — előfordul, hogy rólunk nem esik említés, amikor az egészségügy egyes ágazatairól van szó. Mind a területi vezetés, mind az országos irányítás nyilván megkísérli ezen nem kívánatos jelenségek jövőbeni megszüntetését.

5. Oktatási kérdések

Egyetemi képzésünknek is több időszzerű problémája van, amelyek ugyancsak diszkussziók tárgyát képezik.

Nemcsak a mi pályánk elszigetelt jelensége, hogy kevesen jelentkeznek az egyetemre s alacsony az elért pontszám. A műszaki pályákon is újabban ez a helyzet; napilapok hasábjain is foglalkoznak a problémával. Ez függvénye a pálya vonzóerejének, a fiatalok megfelelő foglalkoztatásának is.

A területi beiskolázás, előkészítés fokozása, a jobb képességű asszisztensek segítése a továbbtanulásban, bizonyos segítséget jelenthet. Felmerül továbbá, hogy reális-e csupán a felvételi vizsga alapján megítélni a jelöltek tudását, képességét. A Budapesti Műszaki Egyetemen pl. alacsonyabb pontszámmal is felvesznek többeket s az alkalmatlanok az első évben kiesnek.

A pálya széles rétegeinek jogos kívánsága az *ötéves képzés* visszaállítása, hisz az 1940-ben megindult oktatási reform 4 egyetemi évből és 1 gyakorlati esztendőből állt. Jelen körülményeink között a féléves, államvizsga előtti gyakorlatnak egy évre való emelése jelenthet járható utat. Az egyéves gyakorlatnak megfelelő közös foglalkozásokkal való kitöltése, az alkalmas oktató gyógyszerházak kiválasztása több haszonnal járhat. A jelöltek megtalálhatják az egyetemen tanult tárgyak közti kapcsolatot, otthonosabbá válnak a gyógyszerrel kapcsolatos sokrétű ismeretanyag terén.

Ébbe az időszakba lenne beiktatható a jelöltek *nevelésével* kapcsolatos több szempont ismertetése. Ugyancsak hasznos lenne — más pályákhoz hasonlóan — egy *szakdolgozat* (diplomaterv) elkészítése, mely az önálló kísérletezés, irodalmazás terén jelentene jó indítást. Mindezekkel szorosan összefügg az idegen nyelvek tanulásának fokozása. Különböző egyetemi ágazatokban a szaktárgyak elsajátításának nélkülözhetetlen kelléke az idegen nyelvű szakirodalom tanulmányozása.

6. Továbbképzés, szakosítás

E téren elért eredményeinket külföldön is nagyra értékelik. Természetesen a továbbképzés

lehetőségeinek tervszerű kihasználása a jó utánpótlás nevelése szempontjából lényeges.

A továbbképzésnek a gyógyszerészek széles rétegeihez való rendszeres közelhozása terén még tovább kell lépniük. Az országban kisebb területeken negyedévenként rendezendő konferenciákon részint a gyógyszerismertető munkatársakat kell rendszeresen szerepeltetni, részben bizonyos központi irányítással szervezett témákat előadni, megvitatni. Ez utóbbi lehet pl. egy sorozat az egyetemi oktatás újabb tárgyköreiből.

Ugyancsak a továbbképzésnek a szélesebb rétegek számára való biztosítását szolgálja a hazai szakirodalom rendszeres bővítése. Illetékesek sokat fáradoztak e téren, de még több akadályt kell legyőzni a gondolat valóra váltása érdekében. A gyógyszerész információs tevékenysége állandóan aktuális szakirodalom megjelentetését igényli.

7. A társadalmi, tömegszervezetek szerepe

Fontos szerepet játszhatnak a különböző szakmai és szélesebb körű tömegszervezetek az innováció terén. Anélkül, hogy az egyes szervezetek szerepét részletesen elemeznénk, ki kell domborítanunk a következő gondolatot:

A szakmapolitikai kérdések állandó napirenden tartása mind országosan, mind területi szinten lényeges. Különösen fontosnak tartom, hogy a fiatal kollégák megismerjék a jelen szakmai eredmények kialakulását, a perspektívát s maguk is aktív résztvevői legyenek ilyen vitáknak.

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság megfelelő országos szervei, területi szervezetei, a klubok rendszeresen foglalkozzanak „belpolitikai” kérdésekkel. Ez területi szinten is koordinálható pl. a szakszervezet, KISZ megfelelő csoportjaival.

Meg kell találni azt a széles körű összefogást, melyben reprezentásaink hangot adnak a különböző fórumokon megoldásra váró problémáink előbbrevitele érdekében.

Nem várunk mindenben gyors eredményeket. Pl. a szakgyógyszerész-képzés a terv felvetése után 14 évvel valósult meg. De reális tervek állandó szorgalmazása előbb-utóbb mégis eredményre vezet.

8. Befejezés

A gyógyszerészet különböző fórumain elhangzott és e sorokban leírt gondolatok ma már annyira megérették, hogy a tervek valóra váltása időszerűvé vált. Illetékeseknek meg kell találniuk azokat a lehetőségeket, amelyek az innovációt szolgáló elgondolásokat realizálásához vezetnek.

A megoldás nem egyszerű. Be kell bizonyítanunk hivatásunk jelentőségét, meg kell találnunk he-

lyünket — országos és területi szinten — az egészségügy szervezetében. Ki kell alakítani a jövő számára is egy kreatív vezető gárdát, mely továbbra is bátran kezdeményez, mely érdekeinket széles látókörrrel, kellő koncepcióval előre viszi. Ennek érdekében a fiatalok nevelésére több figyelmet kell fordítani.

A fejlődés útján haladni, megújulni nemcsak a vezetőknek kell, akik nemegyszer egyéni érdekeiket is alá kell, hogy vessék a közérdek, a közös cél érdekében. Legalább ilyen fontos, hogy az oktatási intézmények, a tömegszervezetek és minden munkatársunk is magáévá tegyék az innováció gondolatát. Csak a pálya széles rétegeinek felismerése, aktív közreműködése révén juthatunk előre. A hivatását szerető, munkáját szeretettel végző gyógyszerész biztosan megtalálja azokat a lehetőségeket, melyekkel hozzájárulhat az akció sikeréhez.

IRODALOM

1. Magyar Tudomány 88, 241 (1981). — 2. Vámos Tibor: Magyar Tudomány 88, 333 (1981). — 3. Gyógyszerészet 25, 137—149 (1981). — 4. Gyógyszerészet 25, 181—188 (1981). — 5. Nikolics K.: Gyógyszerészet 20, 464 (1976). — 6. Nikolics K.: Gyógyszerészet 24, 471 (1980). — 7. Nikolics K.: Gyógyszerészet 25, 301 (1981).

Д-р К. Никольич: *На пути прогресса*

Автор занимается со столь часто упоминаемой в наши дни мыслью т. н. „инновации“. С точки зрения аптек анализирует представления которые могут обеспечивать более интенсивное развитие в области аптечной сети, профессионального руководства, обучения.

Dr. K. Nikolics: *On the way of progress (Innovation in pharmacy)*

The author refers to the concept of innovation, frequently mentioned in our days. An analysis is presented on some ideas which would promote a more energetic development on the field of the drug supply network, of professional management and of education.

Dr. K. Nikolics: *Auf dem Wege des Fortschrittes (Innovation in der Pharmazie)*

Verfasser schliesst sich dem heutzutage öfters erwähnten Gedanken der Innovation an. Vom Gesichtspunkte der Apotheken analysiert er jene Konzeptionen, die auf dem Gebiete der Arzneimittellversorgung, der fachlichen Leitung, des Unterrichtes eine kräftigere Entwicklung sichern können.

* *Resumo en Esperanto:*

D-ro K. Nikolics: *Sur vojo de la evoluo (Renovigo en la farmacio)*

La aŭtoro kroĉigas al la penso de la „renovigo“, kiun oni nuntempe tre ofte mencias. Li analizas el vidpunkto de la apotekoj tiujn pripensadojn, kiuj povus certigi pli fortan evoluon sur tereno de la reta laboro, faka direktado kaj instruado.

(Győr-Sopron megyei Tanács Gyógyszertári Központja, Than Károly gyógyszertár Sopron, Újteleki u. 54. — 9400)

Érkezett: 1981. X. 19.